

Esko Kiviranta kesk ym.

Kirjallinen kysymys vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista

Eduskunnan puhemiehelle

Ennen vuotta 2010 tulkkauspalvelun järjestäminen oli kunnan vastuulla vammaispalvelulain perusteella. Kunnat sovelsivat vammaispalvelulakiin sisältyvää tulkkauspalveluiden järjestämistä vaihtelevasti. Yhdessä kunnassa asiakas sai käytännössä rajattomasti tulkkaustunteja tarpeeseensa, toisessa kunnassa tulkkaustunteja myönnettiin vähimmäismäärästä huolimatta vain 20 tuntia vuodelle. Tulkin käyttäjät olivat kovin eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Maassamme oli yli 20 kunnallista tulkikeskusta tai -välitystä, joiden toimintakäytännöt erosivat toisistaan.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetussa laissa (133/2010) määriteltiin Kela toissijaiseksi vastuutahoksi tulkkauspalvelun järjestämisessä. Lain tarkoitus (1 §) on edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Palvelun siirrolla Kelaan pyrittiin varmistamaan, että kaikki palveluun oikeutetut kuulovammaiset, kuulo-näkövammaiset ja puhevammaiset saavat yhdenvertaista ja laadukasta tulkkauspalvelua asuinkunnastaan riippumatta. Kela onkin yhdenmukaistanut käytäntöjä.

Kelan tilastojen (Kelasto) mukaan tällä hetkellä tulkkauspalveluun oikeutettuja on noin 6 000 henkilöä. Näiden lisäksi maassamme on sellaisia kuulo- ja puhevammaisia, jotka voisivat hyötyä tulkkauspalvelusta mutta eivät vielä ole hakeneet oikeutta käyttää palvelua.

Viittomakielilaissa (359/2015) määritellään kansallisiksi viittomakieliksi suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli. Viittomakielilain 3 §:n mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Tulkkauspalvelun saatavuus suomenruotsalaisella viittomakielellä on maassamme varsin heikkoa, vaikka suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkien koulutukseen onkin viime vuosina panostettu osana tämän uhanalaisen kielen elvytystyötä. Kieltä osaavia tulkkeja on tarjolla rajoitetusti lähinnä Pohjanmaan ja Uudenmaan alueilla.

Tulkausta pitäisi järjestää myös muun lainsäädännön perusteella. Esimerkiksi hallintolaki, potilaslaki ja asiakaslaki sisältävät tulkkaukseen liittyviä velvoitteita, mutta ne eivät velvoita viranomaista kovin selkeästi. "Tulkitseminen mahdollisuuksien mukaan" antaa tulkinnan varaa siihen, milloin ja kuka määrittelee, että tässä tilanteessa ei ole mahdollista järjestää "tulkitsemista", vaikka asiakas tulkkauksen tarpeensa viranomaiselle esittäisikin. Oikeusministeriön vuonna 2020 julkaisemassa viittomakielibarometrissä todettiin, että viranomaisten tulkkausvastuu järjestyy nykyllä lainsäädännön mukaisesti vain 13 prosentissa tilanteista esiin nostetusta tarpeesta huolimatta.

Kirjallinen kysymys KK 657/2021 vp

Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistus tuo mukanaan 21 hyvinvointialuetta ja HUS:n alueen. Käytännössä maassamme tulee siis olemaan 22 uutta järjestämisvelvollista tahoa Kelan rinnalla. Kela on jo edellisen hankintakauden aikana rajannut sosiaali- ja terveystalveluiden tulkkauksen oman vastuualansa ulkopuolelle toissijaiseen velvoitteeseensa vedoten. Mikäli viranomainen olisi järjestämisvelvollinen, mutta asiakas yrittää tilaa tulkin Kelasta, Kela vaatii asiakkaalta selvitystä tilaukselle. On kohtuutonta, että asiakas on selvitysvollinen viranomaisen puolesta.

Hyvinvointialueiden tulkkauksvastuuta sosiaali- ja terveystalveluissa ei varmaankaan ole vielä suunniteltu. Viranomaisten järjestämisvastuuta helpottaisi, mikäli asiakas voisi omiin tietoihinsa Kanta-palveluihin merkitä tiedon tulkkauksstarpeesta. Yhdenvertaisuutta ja laatua tulkkaukseen toisi se, että tulkkaukspalvelun välitystä hoitaisi esimerkiksi viisi yhteistoiminta-aluea keskitetysti. Näin ei jokaisella hyvinvointialueella tarvitsisi miettiä alueellista ratkaisua vammaisten tulkkaukspalvelun järjestämiseksi. Toinen vaihtoehto voisi olla tulkkaukspalvelulain muuttaminen niin, että Kela olisi ensisijainen tulkkaukspalvelun järjestämisvastuutaho.

Oikeusministeriö nosti hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta (K 18/2017 vp) tulkkaukspalvelun esille toteamalla, että käytäntöjä ja vastuita viittomakielisen tulkkauksen järjestämiseksi sosiaali- ja terveystalveluissa tulisi selkeyttää. Kelan järjestämän tulkkaukspalvelun laatua ja resurssien riittävyyttä tulisi seurata.

Perustuslakivaliokunta painotti hallituksen vuosikertomuksesta antamassaan lausunnossa (PeVL 31/2021 vp, kohta 7) tulkkauksen merkitystä painottaen, että tilannetta mahdollisesti heikentäviä muutoksia tulkkauksen järjestämisessä tulee tarkoin seurata ja havaittuihin epäkohtiin puuttua.

Koska myös asiakas- ja potilaslakia ollaan uudistamassa, nyt olisi oikea aika tarkastella kaikkien tulkkaukspalvelua käyttävien vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Myös varhaiskasvatukseen tuleva tulkitsemispalvelu, perusopetuslain 31 §:n tulkitsemispalvelu sekä oikeuslaitoksen erityislainsäädännön mukaiset tulkkaukset tulisi olla mukana tarkastelussa. Koska kyseessä on laaja-alainen kokonaisuus, tulisi toteuttaa tulkkaukspalveluiden kokonaistilanteen arviointi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä vammaisten henkilöiden tulkkaukspalveluiden parantamiseksi sekä eritasoisten tulkkaukspalveluiden lainsäädännöllisen kokonaisuuden tarkoituksenmukaisuuden arvioimiseksi?

Helsingissä 24.11.2021

Esko Kiviranta kes
Merja Mäkisalo-Ropponen sd